

**Національна академія наук України
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень**

**ВПЛИВ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ
НА СЕКТОРАЛЬНУ ЕКОЛОГІЧНУ ПОЛІТИКУ**

Наукова доповідь

Одеса – 2014

Анотація

В науковій доповіді розглянуто аналіз вплив імплементації міжнародних інституційних механізмів на секторальну екологічну політику.

Представлені елементи аналізу механізмів реалізації міжнародних економіко-екологічних конвенцій та наведено огляд преференцій в економіко-екологічній та фінансово-економічній сфері.

Наведено економіко-екологічні особливості імплементації десяти міжнародних конвенцій, підписаних Україною, проблеми перспективи їхньої імплементації та їх вплив на відповідну секторальну політику з особливим оглядом інституційних механізмів Карпатської конвенції та Конвенції щодо запобігання забрудненню та сталому використанню Чорного моря (Бухарестської Конвенції).

В підготовці наукової доповіді приймали участь д.е.н., с.н.с. Купінець Л.Є. та к.е.н., с.н.с. Рубель О.Є. (відповідальний виконавець).

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Понятійний апарат секторальної екологічної політики в міжнародному контексті	5
2. Міжнародна нормативна база екологічної секторальної політики	8
3. Структура інституційних витрат та фінансово-економічні преференції від реалізації міжнародних конвенцій	13
4. Взаємозв'язки інституційних механізмів з секторальною екологічною політикою	15
4.1 Структура секторальної екологічної політики	15
4.2 Економіко-екологічні імперативи міжнародного конвенційного процесу	17
5. Приклади формування заходів регулювання секторальної економіко-екологічної політики	18
ВИСНОВКИ	23
Список використаної літератури	25
Додаток	26

ВСТУП

Зважаючи на необхідність розвитку екологічного управління, інтеграція екологічної політики це є довгостроковий процес, який вимагає змін в методах адміністрування та культурі державного управління, адаптації інституціональної структури, а також конкретних інструментів реалізації. Всі політичні рішення впливають на навколишнє середовище, тому всі вони повинні сприяти підвищенню рівнів його захисту. Таким чином, будь-які стратегії розвитку країни та економічних секторів повинні включати в себе вимоги охорони довкілля.

Реалізація міжнародних економіко-екологічних відносин здійснюється на основі прийняття за застосування механізмів міжнародних конвенцій. Важливим елементом яких є інституційні механізми: діяльність конвенційних органів, комплекс заборон, преференцій та зобов'язань, які приймаються в рамках підписання, ратифікації, набуття чинності.

Серед сучасних напрямів економічної теорії важливий напрямок займають механізми конвенційної економіки.

В роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

уточнити понятійний апарат секторальної екологічної політики в міжнародному контексті;

узагальнити міжнародну нормативну базу екологічної секторальної політики;

розробити структуру інституційних витрат та фінансово-економічні преференції від реалізації міжнародних конвенцій;

визначити взаємозв'язки інституційних механізмів з секторальною екологічною політикою;

розробити структуру секторальної екологічної політики;

визначити економіко-екологічні імперативи міжнародного конвенційного процесу;

проаналізувати приклади формування заходів регулювання секторальної економіко-екологічної політики.

В роботі представлено огляд основ теорії конвенційної економіки. Обгрунтовано зв'язок прояву принципів конвенційної економіки на мікро-, макро-, мега- рівні. Розглянуто гіпотезу, що обумовлює прямий зв'язок конвенційних основ мікро- рівня та конвенційної економіки на міжнародному рівні (на рівні конвенцій, як окремого виду договірної діяльності).

Наведено економіко-екологічні особливості імплементації десяти міжнародних конвенцій, підписаних Україною, проблеми перспективи їхньої імплементації та їхній вплив на відповідну секторальну політику.

1. Понятійний апарат секторальної екологічної політики в міжнародному контексті

Оснoву секторальної екологічної політики в Україні на сьогодні складає прийнятий Верховною Радою України у грудні 2010 р. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року»¹, також слід враховувати Угоду між Урядом України та Європейською комісією про фінансування програми «Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України» (бюджет - 35 млн. євро), що передбачає реалізацію нової екологічної політики на секторальному та регіональному рівні в різних сферах охорони довкілля, посилення інституційної спроможності щодо її імплементації, адаптацію природоохоронного законодавства до *acquis communautaire* (надбання європейської спільноти)².

Відповідно Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» інтеграція екологічної політики до галузевих політик, передбачає обов'язкове врахування екологічної складової при складанні стратегій, планів і програм розвитку України, впровадження екологічного управління на підприємствах, екологізація господарської діяльності є шляхом до сучасної секторальної екологічної політики, що реалізується у країнах Західної та Центральної Європи.

Метою національної секторальної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Врахування екологічних наслідків під час прийняття управлінських рішень, при розробленні документів, які містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку; міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін.

Однією з цілей національної екологічної політики є інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління та розвиток у рамках процесу "Довкілля для України" партнерства між секторами суспільства з метою залучення до планування і реалізації природоохоронної політики усіх зацікавлених сторін³.

Міжнародними інститутами є структури які започатковуються на основі багатосторонніх угод між державами, їхнім основним завданням є мобілізація засобів та коштів і надання допомоги для здійснення важливих

¹ Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

² *Acquis communautaire* (acquis), що означає «добробок спільноти» — правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. // http://uk.wikipedia.org/wiki/Acquis_communautaire

³ http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247238176&cat_id=244277212

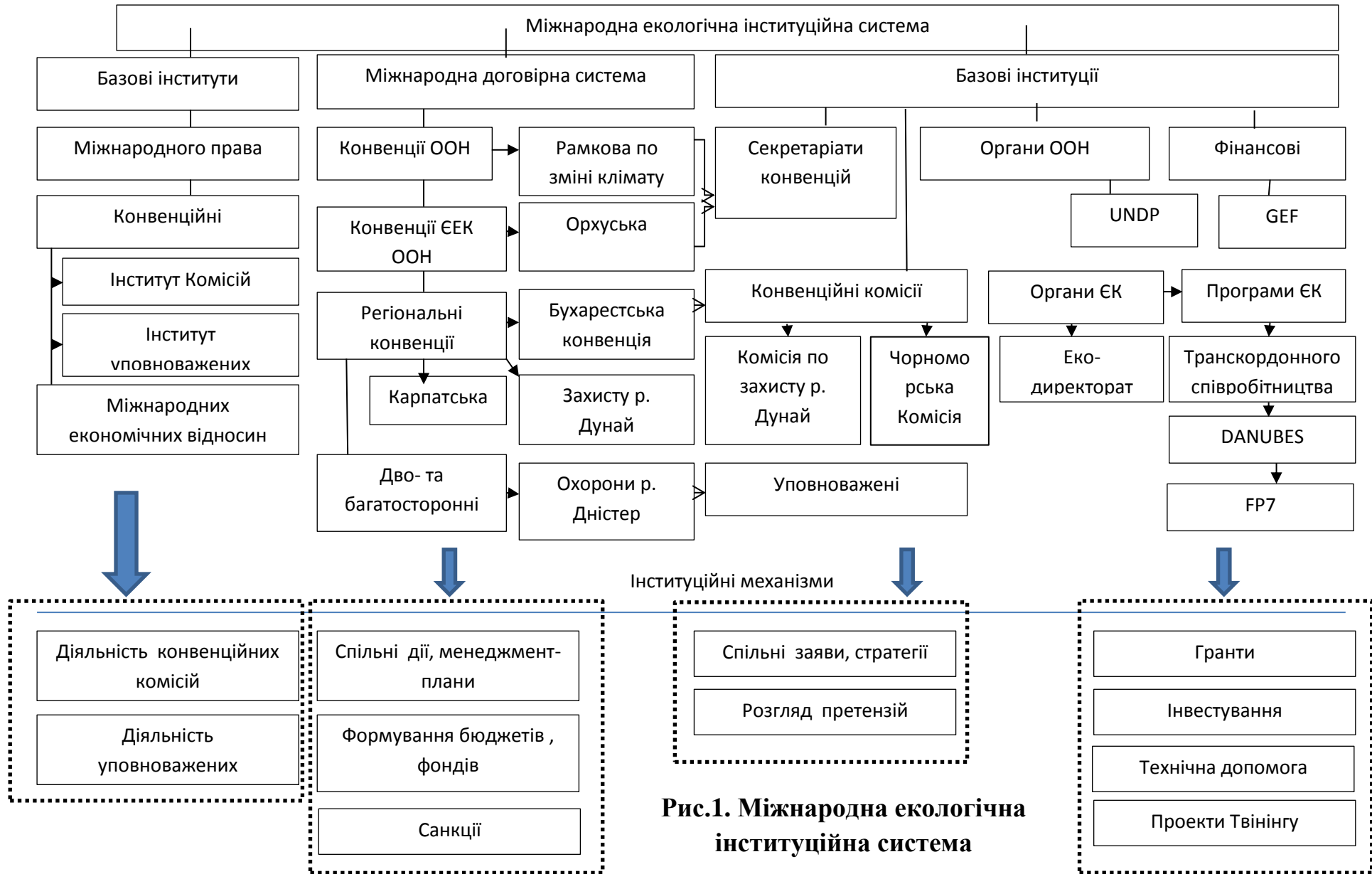

Рис.1. Міжнародна екологічна інституційна система

економічних, екологічних, соціальних проектів та створення умов для реалізації програмних цілей перспективного розвитку окремих країн, регіонів та міжнародного співтовариства в цілому.

Міжнародна екологічна інституційна система – це сукупність міжнародних структур, організацій, об'єднань та виконавчих органів, метою діяльності якої є забезпечення міжнародної та глобальної екологічної безпеки (рис. 1).

Міжнародне співробітництво держав у сфері охорони довкілля сьогодні головним чином відбувається в межах МО, які володіють необхідним інституційним, фінансовим та адміністративним потенціалом. Головну роль у цій сфері відіграє Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) - єдина установа в системі ООН, діяльність якої передусім спрямована на охорону довкілля. Іншим МО належить важлива роль у сфері охорони довкілля, включаючи й інші установи ООН. До них варто віднести ПРООН, Комісію зі сталого розвитку, Організацію ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Організацію з питань продовольства та сільського господарства (ФАО), Всесвітню організацію охорони здоров'я (ВООЗ), Всесвітню метеорологічну організацію (ВМО), Міжнародне агентство з атомної енергії (МАТАТЕ), Міжнародну морську організацію (ІМО); із регіональних - Раду Європи, Європейську економічну комісію ООН (ЄКОООН) (що стосується Європейського континенту). Окремо необхідно зазначити зростаючу роль міжнародних неурядових організацій (МСОП, Всесвітній фонд природи, Грінпіс та ін.) [9].

"Конвенція" - (лат. *conventio* - договір, угода) - різновид міжнародного договору, у якому прописані норми є юридично - зобов'язуючими для сторін, що підписали цю конвенцію [6] поряд з іншими угодами.

Наприклад, в 2000 році в регіоні ЄК ООН налічувалося близько 150 діючих або недавно підписаних угод по транскордонним водам. База даних по транскордонним спорам в області прісних вод, підтримувана Орегонським державним університетом (Сполучені Штати Америки), містить інформацію про 450 міжнародних угод в галузі водних ресурсів, укладених у всьому світі з 1820 року по 2007 рік. У всьому різноманітті угод по транскордонним водам можна виявити три типи інституційної організації співробітництва держав: відсутність домовленостей про орган з реалізації угоди; призначення Уповноважених (представників урядів) для сприяння реалізації угоди; створення спільної комісії для сприяння співробітництву держав з виконання угод.

Досвід країн ЄС доводить, що колективне екологічне управління (*cooperative environmental responsibilities*)⁴ – єдиний шлях до поліпшення екологічної ситуації. Воно складається пер з а все з п'яти основних елементів: Інтеграція екологічної відповідальності в усе суспільство.

⁴ Will Europe Scrap its Renewables Target? That Would Be Good News for the Economy and for the Environment
// <http://www.robertstavinsblog.org/>

Представлення чіткої інформації, зрозумілої та придатної до вжитку всіма зацікавленими сторонами. Усвідомлення політики як суспільного процесу, в якому багато учасників грають важливу роль. Встановлення прийнятних для всіх учасників часових рамок для обговорення політики (рис.2).

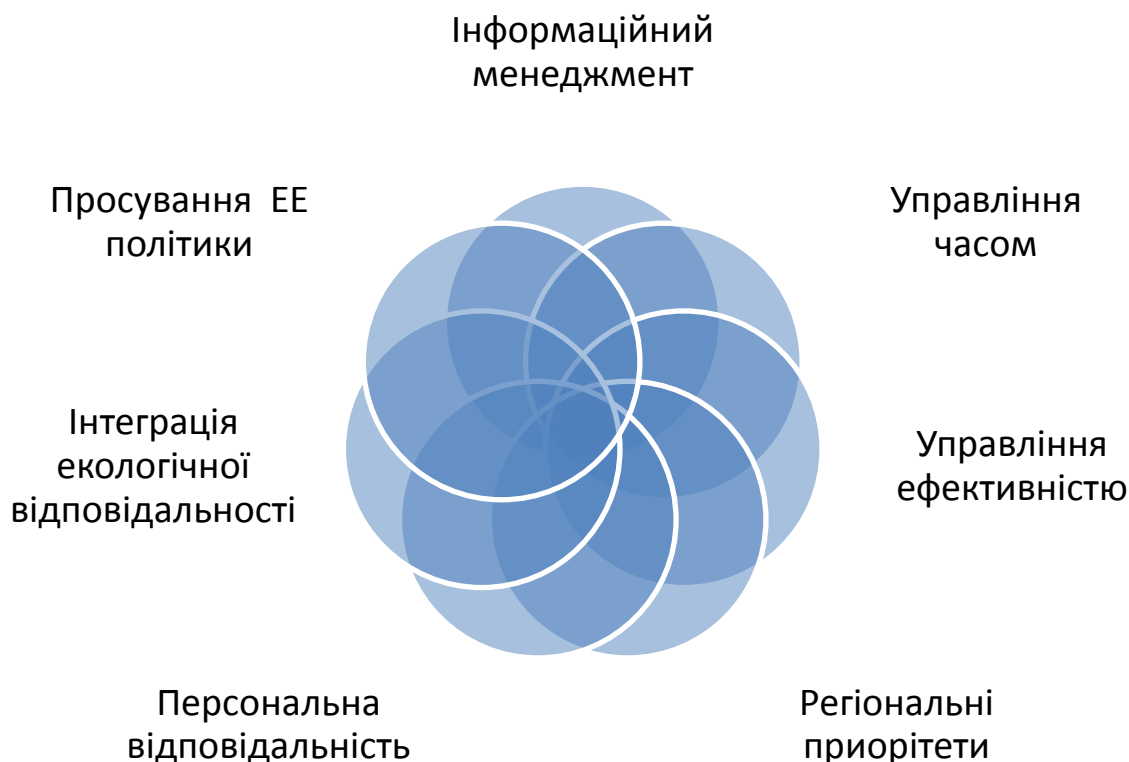

Рис.2. Концепція колективного екологічного управління

Крім того, до них можна додати ще ряд елементів економіко-екологічного характеру: управління економіко-екологічною ефективністю.

2. Міжнародна нормативна база екологічної секторальної політики

З глобальної точки зору простежується певна етапність в формуванні міжнародного законодавства, яка висвітлює зміни, що відбуваються кожні 20 років, тобто ключовими можна вважати Стокгольмську декларацію з навколишнього середовища (1972 р.), декларації Ріо (1992 р.) та Ріо+20 (2012 р.). Тобто означені документи та низка проміжних, що показані в наведеній вище таблиці 1 мають загальносвітовий характер та визначають вектори

стратегічної поведінки світової спільноти та глобальних тенденцій економічного зростання. Практично відсутні фундаментальні акти універсального характеру, що стосуються використання ресурсів. Але у 1992-2011 роках прийнята низка двосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, зміни клімату, розвитку водного господарства, енергоефективності та енергозбереження.

Впровадження принципів та окремих складових політики еколого-економічного розвитку в Україні передбачено низкою законодавчих актів, національних програмних документів економічної і соціальної політики, програм галузевої спрямованості. В цілому природоохоронне законодавство нараховує декілька сотень законів та підзаконних актів. Проте система нормативних актів є складною, а нагляд за виконанням законів є недостатньо ефективним. Екологічним законам бракує відповідності законодавчої бази глобальним стратегічним документам цивілізаційного розвитку, глибокого аналізу ефективності та результативності діючих правових норм, дійових механізмів впровадження екологоорієнтованих інновацій та організаційного забезпечення їх реалізації [8].

В науковому розумінні порівняльна сутність концепції сталого розвитку та стратегії «зеленого» зростання («зеленої» економіки, «зеленої» ідеології, «зеленої» модернізації, «зеленого» курсу, «зелених» ініціатив, «зеленої» революції та інших трактовок зеленого спрямування) чітко не визначається, проблеми екологізації економіки ототожнюються із стратегією «озеленення» економічної динаміки та складовими, або, навіть, наслідками такої орієнтації суспільного розвитку. З огляду на це, потребують визначення не тільки місце процесів екологізації економіки, що розглядаються крізь призму ускладнення стратегій розвитку суспільства, закріплених в нормах міжнародного та національного права, але й обґрунтування секторальних напрямків екологізації, обумовлених галузевою специфікою, ступеню впровадження інноваційних розробок, їх технологічною і комерційною застосовністю, готовністю суспільства до їх реалізації (табл. 1).

Міжнародні договори екологічного змісту можна, поділити на договори *комплексного (глобального) або поресурсного змісту* [8].

До договорів комплексного змісту відноситься, наприклад, Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (1991р.), Базельська конвенція про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням (1989 р.).

До конвенцій поресурсного змісту слід віднести ті, які спрямовані на охорону окремих об'єктів природи. У сфері охорони морського середовища, світового океану діє Конвенція з морського права (1982 р.), Конвенція про запобігання забрудненню моря скидами відходів та іншими матеріалами (1972р.), Конвенція з запобігання забрудненню з суден (1973 р.).

Так, захист флори і фауни регулює Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (1979р.), Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що знаходяться під загрозою знищення (1973 р.), Конвенції про збереження мігруючих видів

Таблиця 1

**Етапи формування та розвиток глобальних екологічних стратегій,
що лежать в основі формування екологічних інституційних механізмів**

Глобальний документ світового розвитку	Сутність визначених концепцій	Характеристика періоду
<p>Стокгольмська декларація з навколишнього середовища.</p> <p>Спрямована на мобілізацію зусиль міжнародного співтовариства у справі розв'язання проблем навколишнього середовища як на національному, так і міжнародному рівнях</p>	<p>Вихідним принципом Декларації є принцип права людини на гідні «умови життя у навколишньому середовищі». Забезпеченню цього права має сприяти рекомендована система заходів охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів, а саме - узгодження соціально- економічного розвитку з екологічними вимогами; налагодження належного управління процесами природокористування; запобігання заподіяння шкоди довкіллю тощо. На підставі рекомендацій створена Програма ООН з навколишнього середовища – ЮНЕП</p>	<p>1972-1992 р.р.</p> <p>Активне формування міжнародного права з охорони навколишнього середовища в напрямках:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування інформаційного простору з питань збереження навколишнього природного середовища - виконання міжнародних зобов'язань відповідно до міжнародних договорів; - врахування рекомендацій всесвітнього саміту; - активізації співробітництва з питань трансграничного забруднення.
<p>Декларація Ріо, «Порядок денний на 21 сторіччя»</p> <p>Декларація розвиває положення, що містяться в декларації конференції ООН з проблем навколишнього середовища, прийняту в Стокгольмі 16 червня 1972 р. і містить в собі 27 принципів екологічно коректної поведінки світового співтовариства.</p>	<p>Головні принципи декларації: - досягнення сталого розвитку, в якому захист довкілля є невід'ємною складовою; - піклування за людину являє собою центральну ланку у досягненні сталого розвитку; - реалізація права країни на розробку власних ресурсів відповідно до власної природоохоронної політики; - врахування потреб майбутніх поколінь в повноцінному природному середовищі; - запровадження нових рівней міжнародного співробітництва; - викорінювання бідності; - скоротити масштаби нераціональної практики виробництва тощо</p>	<p>1992-2012 р.р.</p> <p>Визначення необхідності комплексного, інтегрованого підходу до охорони довкілля</p> <p>Обґрунтування Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) Глобального зеленого нового курсу (2008р.), спрямованого на переорієнтацію глобальної економіки на антикризовий інноваційний шлях, розвиток чистих технологій, екологічну інфраструктуру з метою покращення стану довкілля, забезпечення реального зростання, боротьби зі зміною клімату і збільшення зайнятості населення у XXI столітті.</p>
<p>«Ріо+20: майбутнє, якого ми прагнемо».</p> <p>Цілі конференції: підтримка сталого розвитку на політичному рівні; оцінка досягнень і виправлення недоліків при виконанні взятих зобов'язань; розгляд невідкладних проблем, що виникають.</p>	<p>Розглянуто наступні теми, які знайшли підтримку країн-учасниць:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підтвердження політичної прихильності (<i>підтримка принципів і попередніх планів дій, інтеграція та взаємодія</i>) -зелена економіка в контексті сталого розвитку та подолання бідності; -інституційні рамки сталого розвитку (<i>зміцнення 3-х аспектів сталого розвитку, його міжурядових механізмів, екологічна складова сталого розвитку, міжнародні фінансові установи і оперативна діяльність ООН, діяльність на регіональному, національному, субнаціональному і місцевому рівнях</i>); - рамкова програма дій і подальші заходи (<i>тематичні сфери і межсекторальні питання</i>); - засоби здійснення (<i>фінанси, технології, торгівля тощо</i>). 	<p>З 2012 р.та надалі</p> <p>Концепція «зеленої» економіки стає загальноприйнятою. В розвиток Глобального зеленого нового курсу та підготовки Ріо+20 ЮНЕП присвятив доповідь (2011р.) «Назустріч «зеленій економіці»: шлях до сталого розвитку та викоріненню бідності», яка передбачає інтеграцію економіки та екології з метою переходу на нову ідеологію економічного зростання, новий процес створення матеріальних благ та нові напрямки розвитку світу.</p>

диких тварин (1979 р.) та Конвенція про охорону біологічного різноманіття (1992р.). Захист атмосферного повітря здійснюється на підставі Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979р.), Віденської конвенції про охорону озонового шару (1985р.), Рамкової конвенції про зміну клімату (1992р) [8].

Окрему групу складають конвенції, спрямовані на забезпечення *ядерної безпеки*: Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу (1980р.), Конвенція про оперативне сповіщення про ядерні аварії (1986р.), Конвенція про допомогу у випадку ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації (1986р.).

Ряд конвенцій мають регіональний характер: Конвенція про захист Середземного моря від забруднення (1976р.), Конвенція про захист Чорного моря від забруднення (1992р.) тощо.

Спостерігається бурхливий розвиток міжнародного екологічного права в Європі. Багато договорів укладено під егідою **Європейської економічної комісії (ЄЕК) ООН**: Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979р.), Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій (1992р.), Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (1992р.), Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (1991 р.), Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища (1998р.) [8].

Виконання та дотримання будь-якого міжнародного договору вимагає прийняття кожною Стороною відповідних правових, адміністративних та інших заходів та формування системи відповідних економіко-екологічних механізмів.

Визначення економіко-екологічного механізму реалізації (застосування) міжнародних договорів — це процес, який включає:

- безпосередню діяльність з досягнення певних економіко-екологічно значних результатів;
- правове й організаційне забезпечення екологічного нормотворення, зміни в національному законодавстві з метою узгодження (гармонізації) з міжнародним екологічним договором (угодою), контроль за виконанням зобов'язань;
- попереднє нормотворення — створення нових принципів: наприклад, принцип сталого розвитку, проголошений у Доповіді комісії Брундтланд "Наше спільне майбутнє", розвинутий в Порядку денному на XXI сторіччя;
- конкретизацію норм, закріплених в Конвенціях, у національному законодавстві;
- створення відповідної національної інституційної системи на які покладаються обов'язки з реалізації міжнародного договору;
- міжнародний контроль за виконанням зобов'язань [8].

Ці механізми також позначаються і на так званих функціях міжнародних конвенцій, серед яких ми визначаємо ряд економіко-екологічних (ЕЕ) (рис. 2).

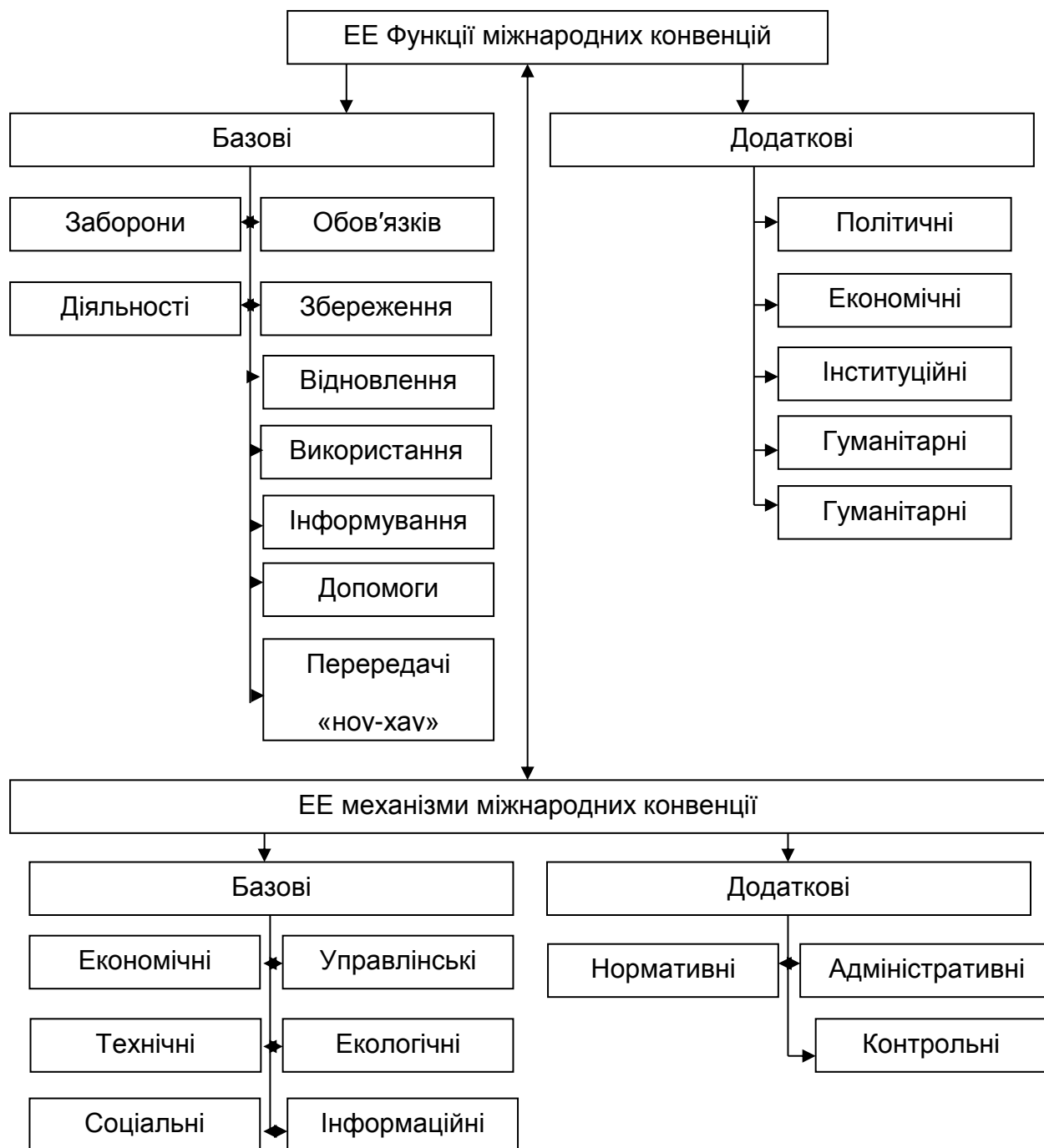

Рис.4. Економіко-екологічні функції та механізми міжнародних конвенцій

3. Структура інституційних витрат та фінансово-економічні переваги від реалізації міжнародних конвенцій

Реалізація положень базових міжнародних конвенцій в екологічному секторі вимагає постійних інституційних витрат пов'язаних з розробкою, впровадженням та контролем за їхньою реалізацією, крім того, значна частина

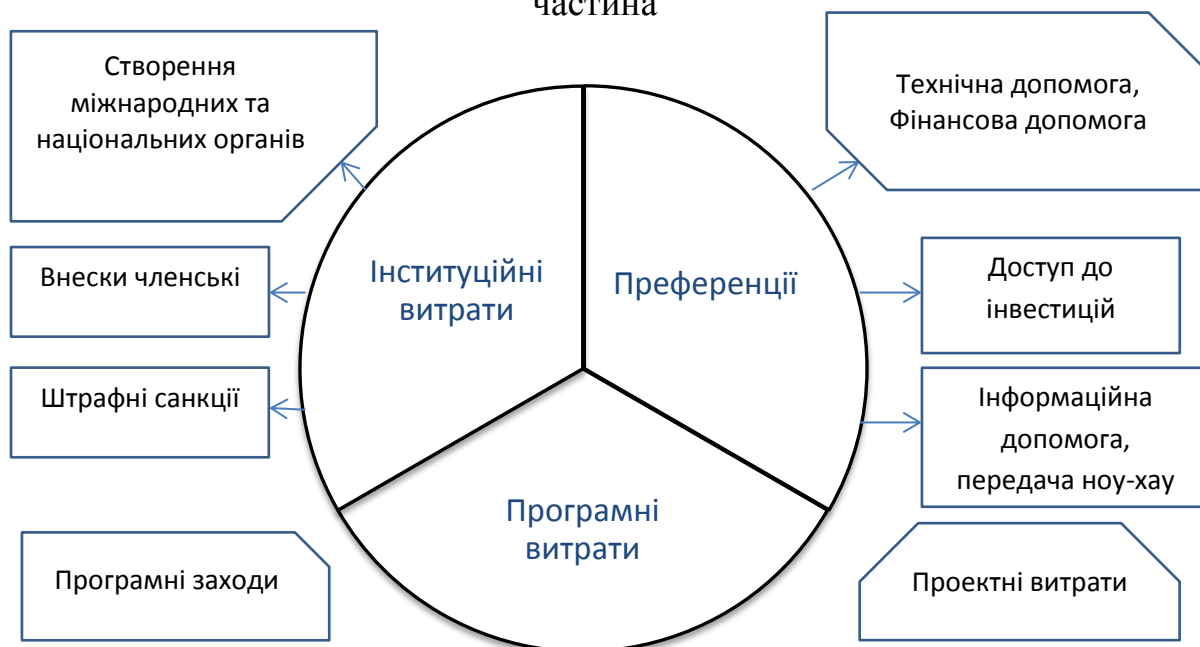

Рис.5. Структура інституційних витрат та вигід від імплементації механізмів міжнародних конвенцій

міжнародних документів передбачає розробку планів дій щодо їхньої імплементації, які, в свою чергу також передбачають відповідні витрати, проте спрямовані на конкретні екологічні, економічні та соціальні результати. Разом з тим, як правило, реалізація механізмів міжнародних конвенцій передбачає також отримання певних переваг (рис. 5).

У процесі імплементації міжнародних угод, перш за все, застосовуються позитивні заходи впливу щодо виконання і дотримання міжнародних договорів. Наприклад, Організація Конвенції передбачає, що це мають бути заходи неконфронтаційного, несудового і консультативного характеру для розгляду дотримання положень Конвенції (ст.15). До таких заходів, як правило, належать:

- фінансова допомога з боку розвинутих держав країнам, що розвиваються (наприклад, забезпечення виконання конвенції шляхом покриття прямих витрат — розробки нових законів, впровадження новітніх технологій, тощо);
- передача технологій, ноу-хау;
- встановлення графіку виконання міжнародного договору та обов'язків сторін [8].

Фінансова допомога країнам, що розвиваються, передбачена в Порядку денному на XXI сторіччя, в Лондонських поправках до Монреальського протоколу, до Конвенції про зміни клімату. Відповідно до ст.10 цього Протоколу передбачено створити спеціальний Фонд, який фінансується розвинутими країнами, з метою технологічної співпраці та передачі новітніх технологій країнам, що розвиваються. На включенні такого фінансового механізму до Протоколу наполягали Індія та Китай (це було умовою підписання цими країнами Монреальського протоколу) [8].

У 1991р. Світовий Банк, Програма ООН з навколишнього середовища і Програма розвитку ООН заснували Глобальний Екологічний фонд (GEF) для країн, що розвиваються, — з метою забезпечення заходів по охороні глобального навколишнього середовища в чотирьох основних сферах: зміни клімату, біологічного різноманіття, озонового шару та міжнародних вод. Але, надаючи допомогу, розвинуті країни ставлять умови ефективного використання грошей на поставлені цілі та встановлюють механізми контролю за використанням фінансової допомоги. Останні, в свою чергу, спрямовані на виконання міжнародних договорів. Наприклад, Світовий Банк вимагає, щоб будь-який проект, який він фінансує, відповідав виконанню країною, що фінансується, міжнародних зобов'язань по охороні довкілля [8].

Фінансовим механізмом також є механізм «борги за природу»⁵, фінансові механізми Кіотського протоколу⁶, а також механізми «плати за екосистемі послуги»⁷.

Доступ до новітніх технологій є суттєвою умовою виконання міжнародних договорів у галузі охорони навколишнього середовища. Відповідно до Рамкової конвенції про зміну клімату (ст.45) розвинуті країни здійснюють усі практичні кроки для заохочення, полегшення і фінансування, у відповідних випадках — передачі екологічно безпечних технологій та know how або доступу до них інших Сторін, особливо Сторін, що є країнами, які розвиваються, аби дати їм можливість виконувати положення Конвенції [2].

Фінансова підтримка тих видів діяльності, які спрямовані на досягнення цілей конвенції на національному рівні, передбачена, наприклад, Конвенцією про біологічне різноманіття (ст.20). Сторони, що є розвинутими країнами, надають нові і додаткові фінансові ресурси країнам, які розвиваються, для покриття витрат, котрі вони будуть нести під час виконання зобов'язань за цією конвенцією [8].

⁵ Debt-for-nature swap. (2014, January 16). In Wikipedia, The Free Encyclopedia. Retrieved 14:22, March 9, 2014, from http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Debt-for-nature_swap&oldid=590957868

⁶ The Economics of the Kyoto Protocol // <http://www.econ.jku.at/members/pruckner/files/papers/kyoto.pdf>

⁷ Payments for Environmental Services // <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/ENVIRONMENT/EXTEEI/0,,contentMDK:20487926~menuPK:1187844~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:408050,00.html>

4. Взаємозв'язки інституційних механізмів з секторальною екологічною політикою

4.1 Структура секторальної екологічної політики

За рівнем розвитку екологічної політики, Україна знаходиться на етапі інституціоналізації. У цьому, зв'язку оптимальним шляхом розвитку екологічної політики вбачається у забезпеченні інтеграції екологічної політики до всіх аспектів урядової політики, діяльності бізнесу та позиції суспільства.

Наголос має бути перенесений з ліквідації наслідків шкідливого впливу на попередження цього впливу з джерела. На сьогодні висувається нова економіко-екологічна парадигма екологічного управління. Ця парадигма стає базовою при формуванні нової екологічної політики в Європі.

Виникає необхідність розвитку екологічного управління, інтеграція екологічної політики довгостроковий процес, який вимагає змін в методах адміністрування та культурі державного управління, адаптації інституціональної структури, зокрема ...

В межах означених орієнтирів⁸ розвитку країна повинна вирішити наступні задачі:

- сформуванню інституціональний базис екологізації секторів національної економіки;
- визначити напрямки екологізації секторів національної економіки;
- розробити механізми стимулювання екологічно орієнтованої поведінки суб'єктів господарювання;
- визначити взаємовигідні форми державно-приватного партнерства, що забезпечують реалізацію напрямків екологізації секторів національної економіки;
- обґрунтувати схеми фінансового забезпечення природоохоронної діяльності.

Виникає необхідність розвитку екологічного управління, інтеграція екологічної політики довгостроковий процес, який вимагає змін в методах адміністрування та культурі державного управління, адаптації інституціональної структури, зокрема.

Ураховуючи, що базовими галузями економіки, які активно розвиваються, є промисловість, в тому числі енергетика, транспорт, житлово-комунальне господарство, аграрний сектор, то саме цим галузям необхідно приділити найбільшу увагу щодо їх збалансованого економічного і екологічного розвитку та екологізації. Стосовно них надалі в роботі розглянутий потенційний вплив в процесі імплементації міжнародних конвенцій (рис. 6).

⁸ Відповідно Закону України від 21.12.2010 № 2818-VI «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [закон].

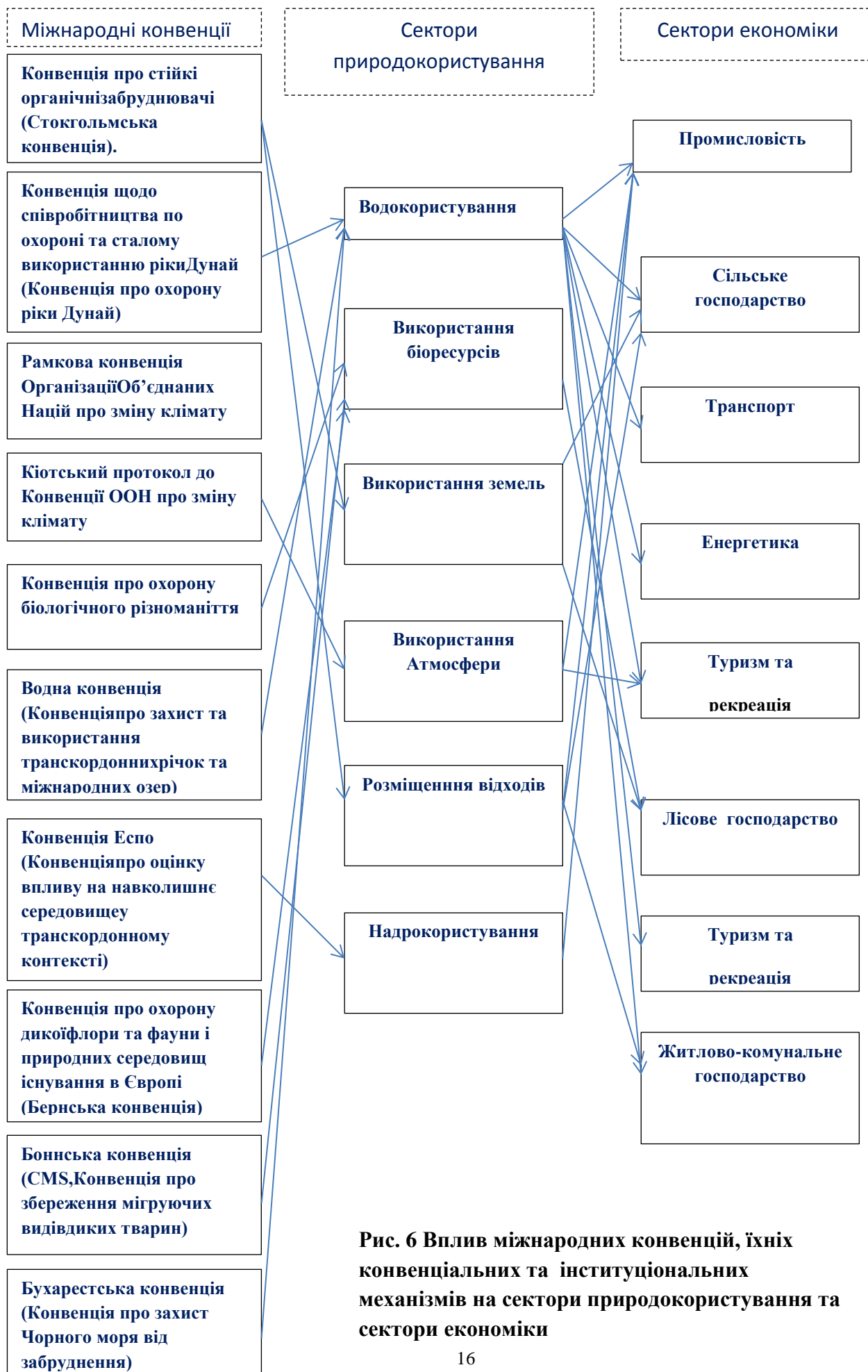

Рис. 6 Вплив міжнародних конвенцій, їхніх конвенціальних та інституціональних механізмів на сектори природокористування та сектори економіки

4.2 Економіко-екологічні імперативи міжнародного конвенційного процесу

"Конвенція" - (лат. *conventio* - договір, угода) - різновид міжнародного договору, у якому прописані норми є юридично - зобов'язуючими для сторін, що підписали цю конвенцію [6].

С економічної точки зору «конвенцію» можна розглянути як спробу впорядкування економічного процесу таким чином, щоб виробництво та обмін відбувалися відповідно до очікувань, які визначені з достатньою вірогідністю [3]. Одна із цілей економіки конвенцій полягає в тому, щоб зрозуміти феномен координації. Як критика вона показує, що в рамках тільки ринкової координації неможливо взяти до уваги всі аспекти функціонування економіки. Друге припущення вказує на необхідність активної взаємодії між економічною наукою й іншими соціальними науками [5].

Інституційна економіка взагалі тяжіє до узагальнень та міждисциплінарних досліджень. Тому для апробації теоретичних аспектів дослідження інститутів економіки конвенцій пропонується перейти до її практичної апробації на рівні міжнародних відносин, де акторами інституціональних відносин, зокрема трансакцій є держави, регіони, їх об'єднання, інші суб'єкти міжнародного права і міжнародних економічних (економіко-екологічних) відносин. Це може дати основу для запровадження «конвенціонального аналізу» як економічного інструменту інституційних досліджень.

Згідно Олів'є Фавро, конвенціональний напрямок може бути визначене як частина більш широкої інституційної традиції, яка, у свою чергу, визначається двома принципами: 1) мікро- і макроекономічні закономірності можуть бути каузально пов'язані з інституційними нормами; 2) система інституційних норм ендогенний до теоретичної моделі [1, с.16].

Конвенцію можна розглянути як спробу впорядкування економічного процесу таким чином, щоб виробництво і обмін відбувалися відповідно до очікувань, які визначені з достатньою достовірністю.

Формальне визначення конвенції було запропоновано американським філософом Девідом Льюїсом [4, с. 68]: «Правила поведінки членів суспільства, які виконують роль агентів в повторюваній ситуації, - це конвенції тоді і тільки тоді, коли в суспільстві прийнято, що в будь-якій ситуації серед членів суспільства виконуються наступні умови: кожен член суспільства дотримується правил; кожен член суспільства очікує, що решта також дотримується правил; кожен член суспільства воліє дотримуватися правил за умови, що інші будуть їх дотримуватися, оскільки ситуація є координаційною проблемою і однорідна підпорядкованість правилам є координаційним рівновагою для даної ситуації».

Це в рівній мірі відноситься і до конвенціональним механізмів макро- і глобального (супер-) рівня. Однак, в конвенціональну площину виносяться далеко не всі випадки. Так, окремим питанням може бути винесене питання

ефективності договорів. Яка може бути підрозділена на правову, економічну, екологічну, соціальну.

Зауважимо, що наведене визначення носить суворо методологічний характер, зокрема ми не говоримо про здатність (або нездатність) індивідів міняти, піддавати критиці, руйнувати механізми (інститути), в яких вони існують. Визначення вимагає уточнення лише тому, що автори, які є прихильниками конвенційного напрямки, дотримуються у своїх вишукуваннях методологічного індивідуалізму, у свою чергу останній відповідає короткій формулі, за якою «окремі індивід не має цінності» [5].

Нами пропонується розглянути конвекційні механізми в контексті перенесення її з мікро- на макро- рівня. Та перенесення ідей Фавро на міждержавний рівень конвенційних відносин.

У цьому відношенні існує чітка тенденція до підвищення здатності «змінювати правила гри» - формувати інститути (ψ) від мікро- до мега- рівню інституційних ЕЕ відносин (рис. 7).

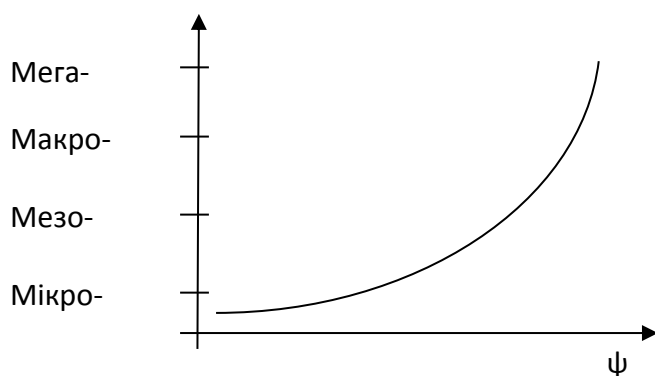

Рис. 7 Динаміка здатності впливати на формування інститутів для акторів різного рівня

На думку О. Фавро [1,с. 29], одна з переваг терміна «конвенція» полягає в його здатності ставати між індивідом та інститутами.

На мега-рівні де акторами стають держави, регіони (які самі представляють собою інститути) конвенції «стають» між ними і є основним інструментом їх відносин. Для більш низьких рівнів - важливу роль грає національне законодавство - конвенції (між акторами) носять переважно неформальний характер.

5 Приклади формування заходів регулювання секторальної економіко-екологічної політики

Рациональне природокористування має базуватися на конкретних економіко-екологічних положеннях та конкретних економіко-екологічних механізмах Економіко-екологічний аналіз нормативної та правової структури екологічного управління дозволяє дослідити генезис та трансформацію завдань раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища, які мають статус глобальних завдань суспільства та висвітлюють міжнародну співпрацю у сфері охорони довкілля, раціонального

природокористування (Додаток 1) та сформулювати конкретні пропозиції щодо організаційних заходів із посилення економіко-екологічних механізмів імплементації та реалізації міжнародних угод.

Заходи регулювання секторальної економіко-екологічної політики на прикладі імплементації Стратегічного плану дій для Чорного моря (2009)

Основні інтереси України, пов'язані з використанням Чорного моря як стратегічного ресурсу, знаходяться у площині його економічного потенціалу (використання енергоресурсного та промислового потенціалу Чорного моря; розбудова й ефективне використання транзитної інфраструктури) та регіонального співробітництва.

Стратегічний план дій (СПД) для збереження та відновлення довкілля Чорного моря (Strategic Action Plan for the Environmental Protection and Rehabilitation of the Black Sea⁹) ухвалення й підписання - 31 жовтня 1996 р., Стамбул, Туреччина. Зміни до нього були внесені 26 червня 2002 р. на конференції міністрів екології чорного моря в Софії, Болгарія. Нова редакція цього документу ухвалена на подібній конференції 19 квітня 2009 р. (Софія, Болгарія).

План дій спрямований на збереження морської екосистеми як основного природного багатства регіону і передбачає:

- моніторинг морського середовища;
- моніторинг та ліквідацію джерел забруднення, розташованих на суші;
- інтегроване управління прибережною смугою;
- збереження біологічного і ландшафтного різноманіття;
- збалансоване використання живих морських ресурсів, рибальство і аквакультура;
- реагування на надзвичайні ситуації [10].

Зменшення надходження поживних речовин від агропромислового сектору вимагає розроблення і впровадження в систему господарювання як науково обґрунтованих норм розораності земель, запобігання виснаженню та еродованості земель, так і посилення контролю та регулювання використання і внесення мінеральних та органічних добрив та хімічних засобів захисту рослин.

Для визначення обсягу і термінів виконання експлуатаційних днопоглиблювальних робіт, а також для одержання дозволу на видобування і складування ґрунту на підводних відвалах відповідно до Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2005 року № 557. Технічна експлуатація здійснюється експлуатуючою організацією відділів

⁹http://www.blacksea-commission.org/_bssap2009.asp

гідротехнічних і інженерних споруд (ВГіС) морських портів. У ВГіС (ВКБ) підприємства повинні систематизуватись і зберігатись матеріали, що характеризують морфологію дна підхідних каналів і портових акваторій, а також відомості про обсяги раніше виконаного експлуатаційного днопоглиблення, інтенсивність замулювання, фізико-механічні, хіміко-біологічні властивості донних ґрунтів [10].

Далі нами обґрунтовані інституційні механізми регулювання секторальної економіко-екологічної політики Стратегічного плану дій Бухарестської конвенції (рис. 8) за базовими секторами економіки і відповідними секторальними ЕЕ планами.

Основні завдання програми за напрямком *«Зменшення обсягів надходження поживних речовин до приморських і морських екосистем Чорного та Азовського морів від дифузних джерел забруднення до рівнів, які не викликають явище евтрофікації»*:

- визначення та впровадження науково-обґрунтованих норм внесення мінеральних та органічних добрив до приморських і морських агроекосистем;

- розроблення уніфікованих методологій та критеріїв оцінки надходження поживних речовин до Чорного та Азовського морів;

- забезпечення населення приморських територій та територій басейнів Чорного та Азовського морів якісними водопровідно-каналізаційними послугами;

- модернізація та заміна водопровідно-каналізаційних мереж, у тому числі мереж глибоководного випуску;

- розроблення та запровадження каналізаційних систем очистки зливових стічних вод;

- розроблення та затвердження уніфікованих методологій та критеріїв оцінки надходження забруднюючих речовин до Чорного та Азовського морів та регулярна оцінка;

- створення ефективної системи моніторингу за надходженням забруднюючих речовин від дифузних джерел забруднення [10].

Основні завдання програми за напрямком *Збереження біотичного та ландшафтного різноманіття приморських та морських екосистем Чорного та Азовського морів [11]*:

- створення цілісної та репрезентативної мережі територій та об'єктів природнозаповідного фонду приморських та морських екосистем Чорного та Азовського морів, включення їх до національної та європейської екомережі;

- розроблення та впровадження планів дій з охорони та відтворення рідкісних і зникаючих видів флори і фауни приморських та морських екосистем Чорного та Азовського морів;

- розроблення та впровадження планів дій з охорони та відтворення осетрових видів риб і морських ссавців;

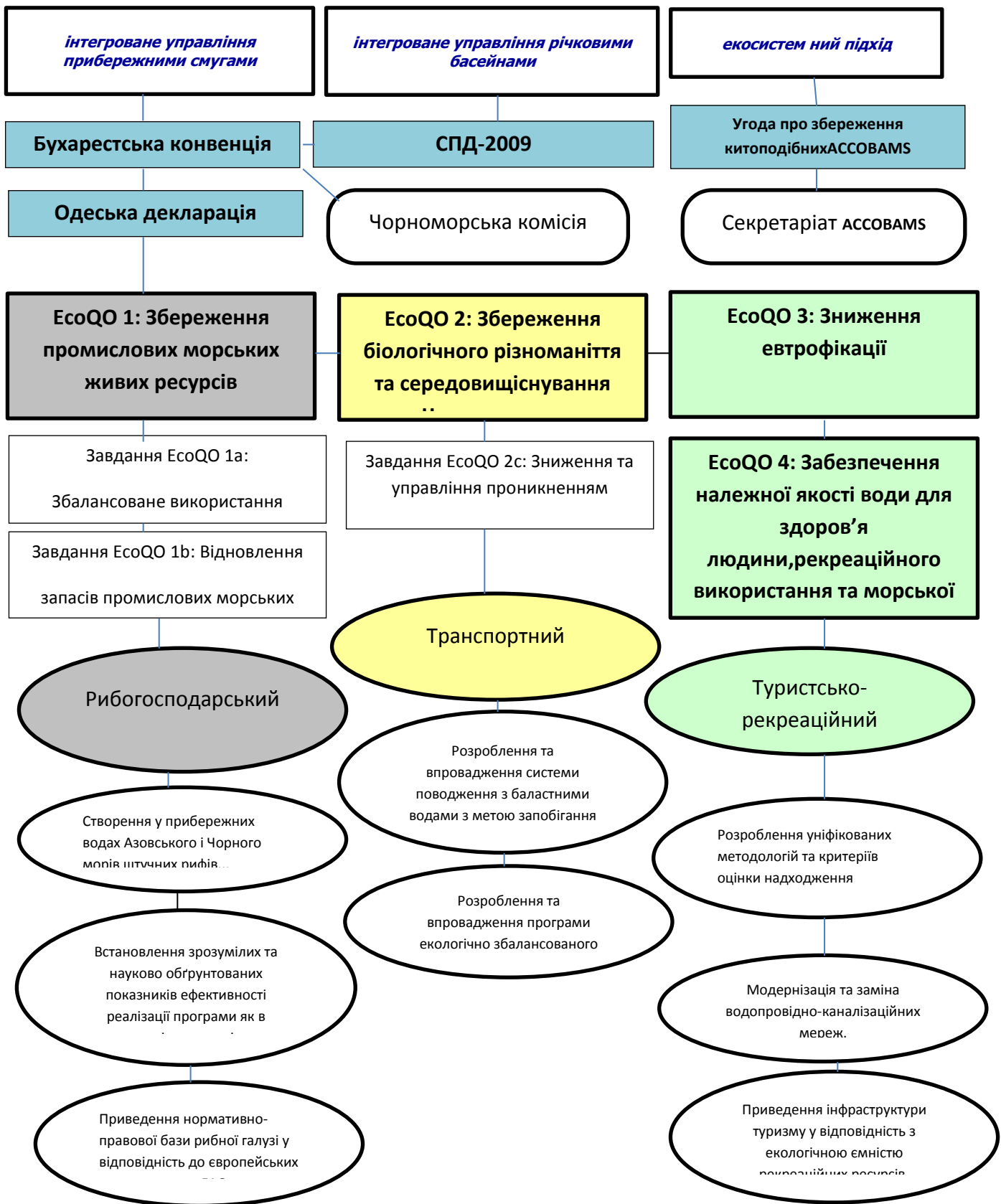

Рис. 8. Інституційні механізми регулювання секторальної економіко-екологічної політики Стратегічного плану дій Бухарестської конвенції

- Підтримання екологічно збалансованого водного режиму водно-болотних угідь річок з високим ступенем зарегульованості;
- розроблення та впровадження системи поводження з баластними водами з метою запобігання привнесення чужинних (інвазивних) видів;
- впровадження системи запобігання та раннього попередження появи чужинних видів у морських портах України;
- приведення інфраструктури туризму у відповідність з екологічною ємністю рекреаційних ресурсів, посилення контролю за дотриманням екологічних нормативів використання рекреаційних ресурсів;
- врахування впливу на екосистеми Азовського та Чорного морів геолого-розвідувальних робіт, газо- та нафтовидобування.
- розроблення законодавчо-нормативної бази територіального розвитку прибережних морських територій та акваторій;
- завершення делімітації морських кордонів у Азовському та Чорному морях [10].

Основні завдання програми за напрямком *Збереження та відновлення біоресурсного потенціалу Чорного та Азовського морів [11]:*

- розроблення та впровадження програми екологічно збалансованого розвитку мари- та аквакультури з урахуванням їх впливу на біотичне та ландшафтне різноманіття морів України;
- відновлення та впорядкування місць нересту промислових риб Чорного моря (лагун, лиманів, заток тощо);
- розроблення та впровадження заходів щодо запобігання незаконному вилову риби, особливо цінних порід;
- розроблення та впровадження екологічно прийняттого режиму пересування та використання засобів маломірного флоту в межах природоохоронних акваторій та нерестилищ;
- приведення нормативно-правової бази рибної галузі у відповідність до європейських вимог та вимог FAO;
- створення у прибережних водах Азовського і Чорного морів штучних рифів, нерестовищ для поліпшення умов відтворення морських біологічних ресурсів;
- розроблення та реалізація заходів щодо запобігання появі нових видів водних живих ресурсів, небезпечних для місцевої флори і фауни;
- приведення потужності риболовного флоту України у відповідність до наявності та можливостей відтворення морських рибних ресурсів;
- розроблення та впровадження відповідних двосторонніх та регіональних угод щодо охорони та відновлення рибних ресурсів Чорного та Азовського морів;
- розроблення та впровадження програм захисту та відновлення лиманів, водно-болотних угідь та заток Чорного та Азовського морів .

ВИСНОВКИ

1. В роботі уточнено понятійний апарат секторальної екологічної політики. Зокрема, визначено, що метою національної секторальної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Також в роботі обґрунтовано введення в український обіходь нового поняття «колективне екологічне управління» (*cooperative environmental responsibilities*).

Розглянуто міжнародну нормативну базу екологічної секторальної політики, зокрема, міжнародні договори та конвенції як її основу. Надано класифікацію екологічних конвенцій та проаналізовано їхні економіко-екологічні функції та економіко-екологічні механізми.

2. Наведено структуру інституційних витрат та фінансово-економічні преференції від реалізації міжнародних конвенцій.

Реалізація положень базових міжнародних конвенцій в екологічному секторі вимагає постійних інституційних витрат пов'язаних з розробкою, впровадженням та контролем за їхньою реалізацією, крім того, значна частина міжнародних документів передбачає розробку планів дій щодо їхньої імплементації, які, в свою чергу також передбачають відповідні витрати, проте спрямовані на конкретні екологічні, економічні та соціальні результати. Реалізація механізмів міжнародних конвенцій передбачає також отримання певних преференцій.

3. Розкрито взаємозв'язки інституційних механізмів з секторальною екологічною політикою, зокрема, показана структура секторальної екологічної політики. Показано, що інституційна економіка взагалі тяжіє до узагальнень та міждисциплінарних досліджень. Тому для апробації теоретичних аспектів дослідження інститутів економіки конвенцій пропонується перейти до її практичної апробації на рівні міжнародних відносин, де акторами інституціональних відносин, зокрема трансакцій є держави, регіони, їх об'єднання, інші суб'єкти міжнародного права і міжнародних економічних (економіко-екологічних) відносин. Це може дати основу для запровадження «конвенціонального аналізу» як економічного інструменту інституційних досліджень. У цьому відношенні існує чітка тенденція до підвищення здатності «змінювати правила гри» - формувати інститути від мікро- до мега- рівню інституційних економіко-екологічних відносин.

4. Пропонуються наступні елементи імплементації положень Стратегічного плану дій Бухарестської конвенції: Розроблення та впровадження басейнових річкових програм, створення законодавчої основи для утворення та забезпечення роботи басейнових рад. Пріоритетне

впровадження інвестиційних проектів екологічного спрямування. Запровадження ефективної системи поводження з баластними водами та скидами, в тому числі приєднання до Конвенції з баластних вод та скидів. Приєднання до фондів конвенцій Міжнародної морської організації з метою вдосконалення системи відшкодувань за заподіяну шкоду від розливів нафти та інших шкідливих речовин. Розроблення та впровадження планів збереження окремих видів та екосистем на основі наукових досліджень з визначення статусу видів, екосистем та місць їх існування за міжнародними критеріями, в тому числі картування місць існування видів. Розроблення та впровадження Програми захисту морського узбережжя, в тому числі впровадження Закону про прибережну смугу. Вдосконалення законодавчої бази рибної галузі, в тому числі Закону про рибальство та підготовку пропозицій до відповідних міжнародних договорів та конвенцій щодо рибальства в Чорному і Азовському морях. Створення науково обґрунтованої системи прийняття рішень, у тому числі за рахунок фінансування науково-дослідних робіт природоохоронного спрямування та встановлення порядку інтеграції результатів наукових досліджень в державну систему моніторингу та з урахуванням оцінки стану екосистем Чорного та Азовського морів. Встановлення зрозумілих та науково обґрунтованих показників ефективності реалізації програми як в економічних термінах, так і в термінах реалізації конкретних заходів, прив'язаних до показників стану морських екосистем та їх біопродуктивності, інших заходів, передбачених завданнями програми.

5. В роботі визначено основні міжнародні угоди, що регламентують діяльність щодо екологізації секторальної політики за основними секторами: Промисловість; лісове господарство; рибальство ; управління відходами; транспорт ; сільське господарство ; енергетика; туризм; заповідна справа; управління водними ресурсами. Також співставленні необхідні заходи по секторах з заходами щодо імплементації відповідних директив ЄС та визначено питому програмну вартість такої діяльності, загальний розмір якої має складати 7,5 млрд. грн.. щорічно протягом періоду до 2025 року.

Список використаної літератури

1. Favereau, O. Convention et régulation / O. Favereau // Boyer R., Saillard Y. (dirs.) *Théorie de la régulation: l'é* Lewis, D. K. *Convention: A Philosophical Study* / D. K. Lewis. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1969.
2. Hunter D., Salzman J., Zaelke D. *International Environmental Law and Policy*. Foundation Press. New York, 1998. P. 437.
3. Jagd, S. *French Economics of Convention and Economic Sociology*. Paper presented at the International Conference «Economic Sociology: Problems and Prospects». University of Crete, Greece, 2004 // *Экон. социология (Электрон. журн.)*. 2004. Т. 5, № 4. — Режим доступа: www.ecsoc.msses.ru
4. Lewis, D. K. *Convention: A Philosophical Study* / D. K. Lewis. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1969.
5. Зуева И. В. Место экономики конвенций в современной экономической науке / И. В. Зуева. Конвенция [Электронный ресурс] : Материал из Википедии — свободной энциклопедии : Версия 35924274, сохранённая в 22:18 UTC 8 июля 2011 / Авторы Википедии // Википедия, свободная энциклопедия. — Электрон. дан. — Сан-Франциско: Фонд Викимедиа, 2011. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/?oldid=35924274>
6. Конвенция [Электронный ресурс] : Материал из Википедии — свободной энциклопедии : Версия 35924274, сохранённая в 22:18 UTC 8 июля 2011 / Авторы Википедии // Википедия, свободная энциклопедия. — Электрон. дан. — Сан-Франциско: Фонд Викимедиа, 2011. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/?oldid=35924274>
7. Копилов С. А. Негативні наслідки впливу антропогенного фактору на взаємодії морських екосистем з оточуючим середовищем/ Копилов С. А., Сучков І. О., Шапран С. Д. Одеський Національний університет ім. І. І. Мечникова, Україна. — 150 с.
8. Кравченко СМ., Андрусевич А.О., Бонайн Дж. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Підручник/Під заг. ред. проф. СМ. Кравченко - Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. - 336 с.
9. Міжнародне публічне право: Підручник. — 2-ге вид., стер. Затверджено МОН / За ред. В.М. Репецького. — К., 2012. — 437 с.
10. Морське довкілля України сценарій стратегії збалансованого розвитку / Я.І. Мовчан, О.Г. Тарасова О.В. Бонь та ін.. — Жива Україна. — № 5, — 2009 – С. 1- 2
11. Розроблення проекту концепції загальнодержавної цільової програми з охорони та відтворення довкілля азовського і чорного морів [НДР, Договір № 16/1040/16/2 від 11 вересня 2009 року, Керівник НДР докт. техн. наук, проф. О. І. Запорожець. Основні виконавці: докт. біол. наук Я. І. Мовчан, докт. біол. наук Б. Г. Александров, докт. техн. наук Г. М. Франчук, канд. хім. наук О. Г. Тарасова, канд. економ. наук Л. П. Гальперіна, канд. фіз.мат. наук В. А. Гроза, канд. біол. наук В. І. Карамушка, канд. техн. наук В.М. Криворотько, канд. техн. наук О. Л. Матвеева, с.н.с. Л. А. Корбут] // Ел. Ресурс, режим доступу: http://pryroda.in.ua/files/2010/04/Z_05-2009.pdf

**Організаціо-економічні та інституційні заходи щодо екологізації окремих секторів економіки в контексті
імплементції базових положень міжнародних екологічних конвенцій**

Роки, міжнародні та національні ініціативи	Головна проблема міжнародного та національного правового регулювання екологізації економіки	Базові сектора потенційного впливу	Зміст впливу, напрямки екологізації, Директиви ЄС з якими слід узгодити національну секторальну політику	Щорічні витрати (млн. грн.)
1	2	3	4	5
1972 р. Стокгольмська декларація з навколишнього середовища. м. Стокгольм (Швеція)	Визначено основні напрями та принципи охорони довкілля на міжнародному рівні у сферах раціонального використання природних ресурсів, збереження флори і фауни, попередження забруднення довкілля (включаючи моря).	<p align="center">ПРОМИСЛОВІСТЬ</p> <p>Застарілі технології виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість, високий рівень концентрації екологічно небезпечних виробництв; відсутність або неналежний стан очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення, низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів; високий рівень твердих відходів, викидів в атмосферу та скидів у водні джерела.</p>	<p>Напрямки екологізації: пакування, контроль викидів та скидів, застосування нано-, біотехнологій; зниження шкідливих викидів та скидів; впровадження енергозберігаючих технологій; створення екологічної інфраструктури; скорочення викидів парникових газів, вирішення проблем відходів виробництва, переказ платежів за забруднення довкілля в еконалоги, зменшення негативної дії на системи життєзабезпечення населення</p> <p>Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи Директива 2004/107/ЄС про миш'як, кадмій, ртуть, нікель і поліциклічні ароматичні вуглеводні у атмосферному повітрі</p> <p>Директива 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС Директива 1999/32/ЄС про зменшення вмісту сірки в деяких видах рідкого палива та внесення змін і доповнень до Директиви 93/12/ЄС зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003 та Директивою 2005/33/ЄС</p>	1635,00
1979 р. Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані. м. Женева (Швейцарія). Чинність для України – з 1983 р.	Обґрунтовано загальні принципи співробітництва держав з питань обмеження, скорочення та попередження забруднення повітря, включаючи його транскордонне забруднення.			
1984 р. Женевський протокол. м. Женева (Швейцарія) Чинність для України – з 1988 р.	Забезпечення фінансування Спільної програми спостереження й оцінки поширення забруднювачів повітря на великі відстані в Європі (<i>збір даних про викиди, аналіз якості повітря та опадів, моделювання окремих аспектів атмосферного забруднення</i>).			
1985 р. Гельсінський протокол про скорочення викидів сірки. м. Гельсінкі (Фінляндія). Чинність для України – з 1987 р.	Скорочення щорічних викидів сірки на національному рівні або їхніх транскордонних потоків принаймні на 30 відсотків у найкоротші строки.			
1985 р. Конвенція про охорону озонового шару. м. Відень (Австрія). Чинність для України – з 1988 р.	Встановлення загальних міжнародно-правових рамок подолання проблеми руйнування озонового шару, закріплення зобов'язання вживати належних законодавчих та адміністративних заходів для обмеження негативного впливу діяльності людини на озоновий шар.			

1	2	3	4	5
<p>1979 Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція)</p>	<p>Бернська конвенція має на меті охорону дикої флори та фауни і їхніх природних середовищ існування, особливо тих видів і середовищ існування, охорона яких вимагає співробітництва декількох держав, а також сприяння такому співробітництву. Особлива увага приділяється видам, яким загрожує зникнення, та вразливим видам, включаючи мігруючі види, яким загрожує зникнення і які є вразливими (ст.1). Для досягнення мети Конвенції держави вживають необхідних заходів для підтримання популяції дикої флори та фауни на такому рівні або для приведення їх до такого рівня, який відпові дає, зокрема, екологічним, науковим і культурним вимогам (ст.2). Сфера дії Конвенції не обмежується європейським континентом та включає мігруючі види, які мають основне середовище існування за межами Європи. Конвенція була розроблена у рамках Ради Європи, проте вона відкрита для приєднання державами, що не є членами Ради Європи.</p>	<p style="text-align: center;">ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО</p> <p>Знищення природного середовища проживання біологічних видів; лісові пожежі, ерозія і заболочування рубок, які пов'язані з великим розміром вирубуваних площ, ерозії схилів річкових долин, забруднення вод змивами ґрунтів, зміна водного режиму річок і озер; скорочення чисельності мисливсько-промислових видів тварин; порушення природних шляхів міграцій багатьох видів тварин; порушення цілісності популяцій і зниження їх життєздатності.</p>	<p>Проекти виробництва біопалива; створення модельних лісів як ландшафтних комплексів з лісами і сільськогосподарськими угіддями, природними територіями, що особливо охороняються, водними об'єктами і населеними пунктами. Створення модельного лісового господарства, заснованого на «недеревних» дарах лісу; впровадження моделі дбайливого уходу і вирубування лісу; розвиток лісознавства і ландшафтного будівництва.</p>	<p style="text-align: center;">450,00</p>
<p>1979 Боннська конвенція (CMS, Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин)</p>	<p>Мета Конвенції полягає у збереженні біологічного різноманіття, сталому використанні його компонентів і спільному одержанні на справедливій і рівній основі вигод, пов'язаних з використанням генетичних ресурсів (ст.1).</p>			

1	2	3	4	5
1994 Бухарестська конвенція (Конвенція про захист Чорного моря від забруднення)	До основних питань, що регулюються Конвенцією, належать: контроль та запобігання забрудненню, збереження живих ресурсів (біорізноманіття), науково-технічне співробітництво та моніторинг. Деякі з цих питань є предметом окремих протоколів, три з яких були прийняті разом з Конвенцією і складають її невід'ємну частину.	РИБАЛЬСТВО Зниження рибопродуктивності, погіршення якості водою, перелов і широкомасштабне браконьєрство	Основні напрямки екологізації: підтримка біорізноманіття та якості внутрішніх водних екосистем, перегляд технологій добучі та ресурсозбереження, розвиток аквакультури, екологічна сертифікація рибальства, узгодження завдань екологізації з міжнародними рішеннями. "Озеленення" може супроводжуватися тимчасовим зниженням зайнятості і доходів в короткостроковій і середньостроковій перспективі в цілях поповнення природних запасів і запобігання падінню зайнятості і доходів в майбутньому. Також можуть бути потрібні інвестиції в перекваліфікацію і перенавчання робочої сили.	50,5
1989 р. Базельська конвенція. м. Базель (Швейцарія). Чинність для України – з 2000 р.	Встановлено міжнародний механізм попереднього інформування та згоди на експорт, імпорт та транзит небезпечних відходів та заборону будь-якого транскордонного переміщення небезпечних відходів між державами-сторонами та не сторонами Конвенції.	УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ Накопичення відходів та проблеми їх знешкодження.	Збір, транспортування, рециклінг і утилізація відходів. Директива 2008/98/ ЄС про відходи Директива 2008/1/ ЄС про комплексне запобігання і контроль забруднення Директива 2001/80/ ЄС про обмеження викидів деяких забруднюючих речовин у атмосферне повітря з великих спалювальних установок Директива 96/82/ ЄС про контроль за загрозами значних небезпек, пов'язаних з небезпечними речовинами	867,5
2001 Конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольмська конвенція)	Мета Конвенції полягає в охороні здоров'я людини й навколишнього природного середовища від стійких органічних забруднювачів (ст.1), оскільки вони мають токсичні властивості, виявляють стійкість до розкладання, характеризуються біоаккумуляцією і є об'єктом транскордонного перенесення по повітрі, воді й мігруючими видами, а також осаджуються на великій відстані від джерела їхнього викиду, нагромаджуючись в екосистемах суші та водних екосистемах.		Для забезпечення реалізації Стокгольмської конвенції в Україні необхідно створити спеціальний уповноважений орган/інституцію аналогічно як були створені органи для реалізації Базельської та Роттердамської конвенцій. Враховуючи «синергетичне рішення» трьох хімічних конвенцій, таким має бути єдиний орган/інституція. Директива 2004/42/ ЄС про обмеження викидів летючих органічних сполук за рахунок використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках та продукції полірування транспортних засобів та внесення змін і доповнень до Директиви 1999/13/ ЄС Директива 1999/31/ ЄС про захоронення відходів зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003	

			Директива 91/271/ ЄЕС про очистку міських стічних вод зі змінами і доповненнями, внесеними Директивою 98/15/ ЄС та Регламентом (ЄС) 1882/2003	
1	2	3	4	5
1991 р., Конвенція Еспо м. Еспо (Фінляндія) Чинність для України – з 1999 р.	Запобігання шкідливому транскордонному впливу як результату запланованої господарської діяльності, а також щодо його зменшення та контролю за ним. Головний елемент Конвенції – процедура оцінки транскордонного впливу на навколишнє середовище.	<p style="text-align: center;">ТРАНСПОРТ</p> <p>Негативний вплив на екосистеми транспортного комплексу та транспортної інфраструктури</p>	<p>Напрямки екологізації: транспортні засоби, структура, паливо: збереження мобільності при меншому застосуванні транспортних засобів; зменшення транспортного забруднення повітря шляхом впровадження жорстких критеріїв до існуючих видів палива та альтернативних варіантів паливного забезпечення (біопаливо, електрична та сонячна енергія); застосування безмоторних видів транспорту, запровадження економічних та безпечних моделей транспорту (зниження ваги, покращення аеродинамічних характеристик та поліпшення конструкції шин, застосування паливно-електричного силового оснащення); оптимізації планування міст та розвитку громадського транспорту; застосування палива з низьким вмістом сірки.</p> <p>Директива 85/337/ ЄЕС про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище зі змінами та доповненнями, внесеними Директивами 97/11/ЄС, 2003/35/ЄС та 2009/31/ ЄС Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище Директива 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви 90/313/ЄС Директива 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього середовища, та внесення змін і доповнень до Директив 85/337/ ЄС та 96/61/ЄС щодо участі громадськості та доступу до правосуддя Директива 98/70/ЄС про якість бензину та дизельного палива та внесення змін і доповнень до Директиви 93/12/ ЄС зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами 2000/71/ ЄС, 2003/17/ ЄС та 2009/30/ ЄС і Регламентом (ЄС) 1882/2003 Директива 94/63/ ЄС про контроль викидів летючих органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ нафти та при її транспортуванні з терміналів до сервісних станцій зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003</p>	1563,0
1998 р., Оргуська конвенція. м. Оргус (Данія). Чинність для України – з 2001 р.	Закріплює сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, шляхом гарантування прав на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища.			

1	2	3	4	5
1992 р., Декларація Ріо-м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Розвиває принципи Стокгольмської декларації 1972 р.	Була закріплена нова тенденція у розвитку міжнародно-правової охорони довкілля, спрямована на пріоритетність соціально-економічних питань, розвитку загалом. Проте принцип сталого розвитку в контексті права на розвиток засвідчує про зміщення до економічних пріоритетів.	<p style="text-align: center;">СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО</p> <p>Деградація земель, витоптування пасовищ, нераціональна водна меліорація, масштабна хімізація, забруднення водних джерел</p>	Підвищення якості ґрунтів та управління земельними ресурсами, органічне виробництво і зростання врожайності базових культур; природні пестициди, чисті технології зберігання і переробки сільськогосподарської сировини; розвиток альтернативної енергетики в сільському господарстві; стійке використання водних ресурсів; збереження біорізноманіття; створення агроекологічної інфраструктури.	1376,0
1987 р. Монреальський протокол. м. Монреаль (Канада). Чинність для України – з 1988 р.	Забезпечення охорони озонowego шару шляхом вжиття превентивних заходів з належного регулювання всіх глобальних викидів речовин, що його руйнують.	<p style="text-align: center;">ЕНЕРГЕТИКА</p> <p>Енергоємність виробництва, великі витрати органічного палива та забруднення природного середовища, втрата родючих земель, зниження якості води в водосховищах, радіаційне забруднення в процесі видобутку і транспортування сировини, а також при роботі АЕС, складуванні та переробці відходів, їх похованні.</p>	Екологізація в напрямках генерації, зберігання енергії, створення енергетичної інфраструктури та впровадження енергоефективних технологій (розвиток альтернативної енергетики; зниження енергоємності систем освітлення; системи управління електроенергією (розумні енергосистеми, енергозбереження); Регламент (ЄС) 842/2006 про певні фторовані парникові гази Регламент (ЄС) 2037/2000 про субстанції, що руйнують озоновий шар	1232,0
1992 р., м. Нью-Йорк (США) Конвенція про зміну клімату. Чинність для України – з 1997 р.	Досягнення у строки, необхідні для природної адаптації екосистем до зміни клімату, стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускає би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему.		Для ефективнішої імплементації цього пріоритету, провести роботу з вдосконалення законодавства України з питань реалізації Рамкової конвенції, а саме: розробити та прийняти Національний план заходів з реалізації положень Рамкової конвенції; розробити й ухвалити закон для врегулювання правовідносин у сфері зміни клімату; розробити та ухвалити Національний та регіональні плани заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату із зазначенням чітких заходів, строків виконання, відповідальних суб'єктів та обсягу і джерел фінансування; доопрацювати та прийняти Національний та регіональні плани заходів адаптації до зміни клімату із зазначенням чітких заходів, строків виконання, відповідальних суб'єктів та обсяг і джерела фінансування; розробити та прийняти правила, нормативи та методики у сфері викидів парникових газів, порядок оформлення документів для	

			отримання дозволів на викиди парникових газів та встановити форми дозволів та лімітів, передбачити щорічні ліміти на викиди парникових газів для всієї країни, в окремих секторах економіки та для конкретних забруднювачів, правила розподілу дозволів на викиди між підприємствами і секторами економіки, порядок обліку підприємств, які здійснюють викиди парникових газів та інформування громадськості про кількість таких викидів ...	
1997 р., Кіотський протокол. м. Кіото (Японія). Чинність для України – з 2005 р.	Встановлює граничні обсяги викидів парникових газів основних промислових країн.		Україна повинна налагодити тіснішу співпрацю з іншими державами у сфері реалізації ст. 2 Кіотського протоколу, а саме: підвищення ефективності використання енергії у відповідних секторах національної економіки, охорони та поліпшення якості поглиначів і накопичувачів парникових газів, заохочення форм сталого та раціонального ведення сільського господарства у контексті урахування особливостей зміни клімату, поступового скорочення або усунення ринкових диспропорцій, фіскальних стимулів, звільнення від податків та мита і субсидій, що суперечать цілям Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, в усіх галузях, які є джерелами викидів парникових газів, і застосування ринкових механізмів, проведення досліджень, розробок, сприяння широкому використанню та впровадженню нових і відновлюваних видів енергії, технологій поглинання двоокису вуглецю та передових сучасних екологічно безпечних технологій, заохочення належних реформ у відповідних галузях з метою сприяння реалізації політики та заходів обмеження або скорочення викидів парникових газів технологій, вжиття заходів з обмеження та/або скорочення викидів парникових газів. Директива 2003/87/ ЄС про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів в рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви 96/61/ ЄС	

1	2	3	4	5
<p>2012 Протокол про стабільний туризм до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат</p>	<p>Головною метою шойно підписаного Протоколу, що займається питаннями туризму, є реалізація стабільного туристичного розвитку Карпатського регіону. Протокол визнає зростаючу значущість туризму, а також його роль в економічному розвитку більш відсталих територій Карпатського регіону. В якості мети Протокол визначає зменшення негативних впливів туризму, розробку і впровадження загальних стандартів якості, створення політик стабільного туристичного розвитку, а також їх інтеграцію в інші галузеві політики, формування поняття Карпатського регіону як туристичної марки і створення стабільних туристичних продуктів, послуг, упаковки. Протокол вносить у ширший контекст необхідність туристичного розвитку, займаючись, серед іншого, впливом туристичного розвитку на сільське господарство, освіта, прикордонний розвиток, транспорт.</p>	<p>ТУРИЗМ</p> <p>Поширення негативних наслідків масового туризму</p>	<p>Розвиток зеленого туризму як комплексу оздоровчих, естетичних та познавальних факторів, збереження екосистемних послуг.</p>	<p>28,0</p>

1	2	3	4	5
1992 Конвенція про охорону біологічного різноманіття	Мета Конвенції полягає у збереженні біологічного різноманіття, сталому використанні його компонентів і спільному одержанні на справедливій і рівній основі вигод, пов'язаних з використанням генетичних ресурсів (ст.1).	ЗАПОВІДНА СПРАВА	Потрібно забезпечити визначення на законодавчому рівні поняття “екосистемні послуги” та відмежування його від широко розповсюдженого в сучасних бізнесових сферах поняття “екологічні послуги”. Слід розробити методичні підходи щодо охорони структурних елементів екомережі на рівні законодавчого вирішення питань землекористування й визначення правового статусу допоміжних елементів екомережі (екокоридорів, буферних і відновних територій). Також здійснити заходи щодо визначення цінних з природоохоронної точки зору територій з метою їх резервування (для можливого заповідання) як структурних елементів екомережі, запровадити цілісну систему комплексного моніторингу лісових екосистем на об'єктах природно-заповідного фонду. Директива 2009/147/ ЄС про захист диких птахів	26,0
1979 Боннська конвенція (CMS, Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин)	Мета Боннської конвенції – збереження мігруючих видів державами ареалу, приділяючи особливу увагу мігруючим видам, статус збереження яких є несприятливим. Це єдина глобальна конвенція, спрямована на збереження та охорону мігруючих видів.			
1979 Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція)	Бернська конвенція має на меті охорону дикої флори та фауни і їхніх природних середовищ існування, особливо тих видів і середовищ існування, охорона яких вимагає співробітництва декількох держав, а також сприяння такому співробітництву.		Для кращої імплементації Бернської конвенції на національному рівні необхідно розробити низку законів та/чи підзаконних актів для: створення національного класифікатора біотопів; вдосконалення державного класифікатора земель; публічного доступу до генеральних схем планування територій та генеральних планів населених пунктів, що дозволило би громадськості більш ефективно запобігати забудові ділянок, значимих для екомережі; вдосконалення системи державного моніторингу біологічного й ландшафтного різноманіття, в тому числі на основі ГІС-технологій, Директива 92/43/ ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни, зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами 97/62/ ЄС, 2006/105/ ЄС та Регламентом (ЄС) 1882/2003	
1	2	3	4	5
1992 Конвенція щодо співробітниц	Метою конвенції є: стале та			

тва по охороні та сталому використанню ріки Дунай (Конвенція про охорону ріки Дунай)	збалансоване управління водними ресурсами, включаючи збереження, покращання та раціональне використання наземних і підземних вод водозбірної площі... контроль можливої небезпеки, що виникає внаслідок аварій, включаючи речовини, небезпечні для води, а також повені і кригв... зменшення навантаження забруднення Чорного моря від джерел на водозбірній площі [6]. Конвенція була підписана 29 червня 1994 року в Софії (Болгарія) і набула чинності в 1998 році.	<p align="center">УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ</p> <p>Забруднення поверхневих та ґрунтових вод</p>	Водозбереження (очистка води та стічних вод) та охорона водних ресурсів. Слід передбачити фінансування та уповноважити експертів від України для розробки Плану управління басейном дельти Дунаю, а також переглянути плани щодо створення малих ГЕС на річках басейну Дунаю з точки зору дотримання вимог Конвенції про захист річки Дунай.	270,0
Водна конвенція (Конвенція про захист та використання транскордонних річок та міжнародних озер)	конвенція спрямована на зміцнення національних заходів для охороги і екологічно сприятливого управління транскордонними поверхневими водами.		<p>Директива 2000/60/ ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики зі змінами і доповненнями, внесеними Рішенням № 2455/2001/ ЄС</p> <p>Директива 2007/60/ЄС про оцінку та управління ризиками затоплення</p> <p>Директива 98/83/ ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003</p> <p>Директива 91/676/ ЄС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел, зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003</p>	
2010-2011 р.р. Ініціатива Астани "Зелений міст" Евро-Азиатско-тихооке-анське партнерство для "зеленого" зростання.	Стимулювання трансрегіональної співпраці для лідерів "великої двадцятки" в області "зеленої" економіки, забезпечення доступу до "зелених" технологій і вироблення рамкових механізмів для підтримки їх впровадження і застосування.			
Ріо-2012 або (Ріо+20). Бразилія. Конференція ООН із сталого розвитку.	"Зелена економіка" в контексті сталого розвитку і знищення убогості. Область обговорення: можливості, виклики і перехід до "зеленої" економіки.			
Всього			7497,5	